

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
Guidelines for the Development of the Management Potential
of cultural tourism : A case study of Phra That Phanom,
That Phanom District, Nakhon Phanom Province

ราเชนทร์ นพณัฐวงศ์กร

มหาวิทยาลัยเอเชียอาคเนย์

Rachen Noppanatwongsakorn

Southeast Asia University

Corresponding Author, E-mail: Rachenn@sau.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และ 2) ศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชน และกลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 38 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และเรียบเรียงเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1) แนวทางการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ การจัดทำแผนแม่บทในการพัฒนาให้ครอบคลุมการพัฒนาการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทั้งในระยะสั้นและในระยะยาว

* ได้รับบทความ: 1 เมษายน 2566; แก้ไขบทความ: 15 มิถุนายน 2566; ตอรับตีพิมพ์: 25 มิถุนายน 2566

Received: 1 April 2023; Revised: 15 June 2023; Accepted: 25 June 2023

2) ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สำคัญ ได้แก่ การขาดการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ อย่างทั่วถึง การปรับปรุงสภาพถนน คุณภาพการให้บริการของเจ้าหน้าที่ การสนับสนุนคนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำสำคัญ: การพัฒนา; การบริหารจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม; พระธาตุพนม

Abstract

The objectives of this research were 1) to study ways to develop the potential for cultural tourism management with community participation and 2) to study problems and obstacles in the development of cultural tourism through community participation. This research was a qualitative research using in-depth interview as a data collection tool. Key informants are tourists, community group and a group of 38 community leaders using a purposive sampling method. The data were analyzed by taking content from in-depth interviews for content analysis and descriptive compilation.

The results of the research revealed that

1) The approach for developing the potential of cultural tourism management is to develop a master plan to cover the development of cultural tourism management both in the short term and in the long term. and 2) Major problems and obstacles in the development of cultural tourism were: Lack of publicity through various media thoroughly. improvement of road conditions service quality of staff Encouraging people in the community to take part in the management of more cultural tourism.

Keywords: Development; Management; Cultural Tourism; Phra That Phanom

บทนำ

การท่องเที่ยวในประเทศไทยมีความเจริญรุ่งเรือง สร้างรายได้ให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมาก ทั้งยังทำให้สภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยมีความมั่นคงขึ้นเป็นอย่างมาก ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจที่พักแรม ธุรกิจขนส่ง ธุรกิจภัตตาคารและร้านอาหาร ธุรกิจนำเที่ยว ธุรกิจบันเทิง และ ธุรกิจสินค้าของที่ระลึก ต่างมีรายรับที่ดีขึ้น ภาครัฐบาลก็ได้รับภาษีจากรายได้ของธุรกิจแต่ละประเภท นำไปพัฒนาประเทศ ทำให้ประเทศไทยมีความเจริญขึ้นเป็นอย่างมาก และมีการพัฒนาไปอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554) การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนมีหลายรูปแบบ เช่น การท่องเที่ยว ชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม การท่องเที่ยว เชิงสุขภาพและกีฬา หรือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ซึ่งการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เป็นรูปแบบ การท่องเที่ยวที่น่าสนใจ ทั้งจากกระแสความต้องการของนักท่องเที่ยว หรือการถูกจัดให้เป็นกลุ่มสินค้า การท่องเที่ยวที่สำคัญของประเทศ รวมทั้งนโยบายการส่งเสริมการท่องเที่ยวของภาครัฐที่มุ่งรักษาและ พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม โดยมีการสนับสนุนการกำหนดจุดขายที่ชัดเจนและเชื่อมโยง ให้เกิดการเกี่ยวพันกันภายใต้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน (องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษ เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, 2554)

ปัจจุบันพบว่านักท่องเที่ยวไทยมีแนวโน้มเดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น โดยรัฐบาล ได้ส่งเสริมการท่องเที่ยวในประเทศอย่างจริงจังในช่วงหลายปีที่ผ่านมา ทั้งนี้คาดว่าในปี พ.ศ.2553 จะมีการ เดินทางท่องเที่ยวภายในประเทศของคนไทยจำนวนประมาณ 88 ล้านคนต่อครั้ง และก่อให้เกิดรายได้ หมุนเวียนภายในประเทศประมาณ 413,000 ล้านบาท เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ.2543 ที่มีนักท่องเที่ยวเพียง 59.74 ล้านคนต่อครั้ง ซึ่งการท่องเที่ยวภายในประเทศมีส่วนกระจายรายได้ไปสู่พื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ (ปิยวรรณ คงประเสริฐ, 2551) จากโครงสร้างอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย พบว่ารายได้จากการท่องเที่ยว ของประเทศไทย ร้อยละ 60 ของรายได้มาจากนักท่องเที่ยวต่างประเทศและร้อยละ 40 ของรายได้มาจาก นักท่องเที่ยวไทย ซึ่งการขยายตัวของรายได้สำคัญการเติบโตของจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นตัวแปรสำคัญ ทั้งที่ประเทศไทยมีศักยภาพพอที่จะผลักดันให้เกิดการสร้างมูลค่าจากการเพิ่มค่าใช้จ่ายต่อหัว (กระทรวง การท่องเที่ยวและกีฬา, 2554)



ภาพที่ 1 นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาราบไหว้สักการะองค์พระธาตุพนม
(ที่มา: งานประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุพนม)

จังหวัดนครพนม ครั้งหนึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของศรีโคตรบูร ซึ่งเป็นเมืองเก่าที่ตั้งอยู่ติดกับแม่น้ำโขง ตั้งอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครประมาณ 735 กิโลเมตร นครพนมติดกับชายแดนริมฝั่งแม่น้ำโขง ในดินแดนที่ราบสูง ตั้งอยู่เหนือเมืองลาว หรือที่เรียกว่า "ท่าแขก" โดยรัชกาลที่ 1 พระราชทานนามให้ใหม่ว่า "นครพนม" เนื่องจากแหล่งภูมิศาสตร์ที่มีความโดดเด่น เป็นเมืองแห่งภูเขา ซึ่งในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาลาวและชนชั้นชาติอื่น ๆ ได้อพยพข้ามแม่น้ำโขงมาตั้งถิ่นฐาน บริเวณนี้ จึงเกิดภาษาประเพณีวัฒนธรรมและอาหารที่เป็นต้นตำรับจากที่นี่ ในหลายพื้นที่จะมีการเต้นรำ พื้นบ้านที่ไม่ซ้ำกัน เช่น รำศรีโคตรบูรณ์ ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ประจำจังหวัดนครพนม และนอกจากนี้ ยังมีการรำภูไทย แสกเต้นสาก และโส้ทั้งบั้ง ที่จะจัดขึ้นในช่วงเทศกาลที่สำคัญ นอกจากนี้ยังมีประเพณี รำบายศรี เป็นการรำที่ใช้ในพิธีบายศรีสู่ขวัญ เมื่อมีแขกมาเยือนเมืองนครพนม มีแหล่งท่องเที่ยวหลายแห่ง ศาสนโบราณ อนุสาวรีย์ที่มีชื่อเสียง และปูชนียสถานที่สำคัญในจังหวัดนครพนม คือ “พระธาตุพนม” ซึ่งสร้างขึ้นแต่สมัยอาณาจักรศรีโคตรบูรณานมาแล้ว



ภาพที่ 2 ประเพณีรำวงสรวงพระธาตุพนมงานบุญยิ่งใหญ่ของชาวนครพนม
(ที่มา: www.google.photo gallery)

พระธาตุพนม เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีความสำคัญอย่างน้อย 5 ประการ 1. ตามตำนานบอกว่า พระธาตุสร้างใน พ.ศ. 8 ถ้าถือตามตำนานก็นับว่าเป็นพระธาตุที่เก่าแก่ที่สุดในย่านบ้านเราและในตำนานยังบอกว่า ภายในบรรจุพระธาตุไว้ สมัยก่อนคนเชื่อบ้างไม่เชื่อบ้าง ครั้นในปีพระธาตุพนมล้ม ทำให้พบว่า ในองค์พระธาตุพนม มีพระธาตุจริง เท่ากับเน้นย้ำเรื่องราวในตำนานให้มีความหนักแน่นเป็นจริงยิ่งขึ้น 2. ในตำนานบอกว่า ในการสร้างมีพระมหากัสสปะ พระผู้พระพุทธเจ้า สรรเสริญว่าเป็นเอกทางด้านวิปัสสนาธุระเป็นประมุขในการสร้าง อาจด้วยเหตุนี้จึงทำให้ดินแดนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เต็มไปด้วยพระสายวิปัสสนาธุระ กระจายอยู่โดยทั่วไป 3. สร้างโดยท้าวพญาทั้ง 5 อันได้แก่ พญาสุวรรณภิงคาร เจ้าเมืองหนองหานหลวง พญาคำแดง เจ้าเมืองหนองหานน้อย พญาจุลณีพรหมทัต เจ้าเมืองจุลนีพรหมทัต พญาอินทรปัตต์ เจ้าเมืองอินทปัตถนคร และพญานันทเสน เจ้านครศรีโคตรบูรณ์ พญาแต่ละท่านผู้สร้างพระธาตุพนม มีทั้งอยู่ในเขตเวียตนาม ลาว กัมพูชา และไทย ทำให้นอกจากพระธาตุพนมเป็นศูนย์กลางความเชื่อทางพุทธศาสนาของชาวไทยแล้ว ยังเป็นศูนย์รวมใจของชาวอาเซียนอีกด้วย 4. องค์พระธาตุผ่านการบูรณะมาแล้วทั้งฝ่ายลาวและไทย การบูรณะครั้งสำคัญสืบมา เช่น สมัยพระอาจารย์มั่น และพระอาจารย์เสาร์ ประทีปธรรมแห่งแดนอีสาน 5. เป็นพระธาตุเก่าแก่ ยืนหยัดเป็นศูนย์กลางความเชื่อถือศรัทธาพุทธศาสนิกชนมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน นับแต่พระพุทธศาสนา ยุคเก่าก่อนมาจวบจนปัจจุบัน (บัญชา พงษ์พานิช, 2555) ชุมชนในตำบลธาตุพนมมี 14 หมู่บ้าน/ชุมชน

ดังนี้ 1) บ้านธาตุพนม หมู่ที่ 1 2) บ้านธาตุพนมเหนือ หมู่ที่ 2 3) บ้านหัวดอนน้อย หมู่ที่ 3 4) บ้านโพธิ์ทอง หมู่ที่ 4 5) บ้านดอนกลางเหนือ หมู่ที่ 5 6) บ้านเกษตรสมบูรณ์ หมู่ที่ 6 7) บ้านดอนกลาง หมู่ที่ 7 8) บ้านหัวดอน หมู่ที่ 8 9) บ้านดอนกลางทุ่ง หมู่ที่ 9 10) บ้านสระพังทอง หมู่ที่ 10 11) บ้านธาตุพนมใต้ หมู่ที่ 11 12) บ้านดงขุนคราม หมู่ที่ 12 13) บ้านธาตุเจริญ หมู่ที่ 13 14) บ้านธาตุพนมกลาง หมู่ที่ 14



ภาพที่ 3 งานนมัสการพระธาตุพนม จัดในวันเพ็ญขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 ของทุกปี
(ที่มา: www.google.photo.gallery)

งานนมัสการพระธาตุพนม ซึ่งเป็นประเพณีสืบทอดกันมาแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน จะจัดในวันเพ็ญเดือน 3 ของทุกปี โดยถือเอาวันขึ้น 10 ค่ำเดือน 3 เป็นวันแรกของงาน และไปสิ้นสุดในวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 (บ้านมหาดอกคอม, 2552) พระธาตุพนมเป็นที่เคารพสักการะของพุทธศาสนิกชนทั่วไป โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงประชาชนลาวด้วย ในฤดูเทศกาลเพ็ญเดือน 3 ของทุกปี พุทธศาสนิกชนหลั่งไหลมาจากทุกสารทิศมาสวมโภชและนมัสการพระธาตุพนม วัดพระธาตุพนมเป็นวัดรวมท้าววิหารพระอารามหลวง ถือเป็นสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ถึงคราวพระราชพิธีราชาภิเษกทุกรัชกาลมาจะต้องนำน้ำจากสถานที่อันศักดิ์สิทธิ์ไปร่วมพิธีด้วยเพื่อประกอบพิธีมูรธาภิเษก และเมื่อถึงเทศกาลสงกรานต์ซึ่งถือว่าเป็นวันขึ้นปีใหม่ตามประเพณีเดิม จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานต้นไม้ ทอง เงิน น้ำอบ และผ้าคลุมส่งไปนมัสการพระธาตุพนมทุกปี และเมื่อถึงเทศกาลเข้าปุริมพรรษาที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเทียนพรรษาเป็นพุทธบูชาทุกปีมา งานนมัสการพระธาตุพนม เพื่อสมโภชองค์พระธาตุพนมปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์ของประชาชนไทย - ลาว สองฟากฝั่งโขงในงานประกอบด้วย

พิธีกรรมงานมหรสพสมโภชเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในภาคอีสาน เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในวันขึ้น 8 ค่ำ ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 3 รวม 9 วัน 9 คืน ด้วยเหตุที่องค์พระธาตุพนมเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ



ภาพที่ 4 กำหนดการงานนมัสการพระธาตุพนม ประจำปี 2566
(ที่มา: งานประชาสัมพันธ์วัดพระธาตุพนม)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม เพื่อต้องการทราบคำตอบว่าในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมนั้น มีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมอย่างไร และในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวมีปัญหาอุปสรรคอะไรบ้าง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางในการการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม

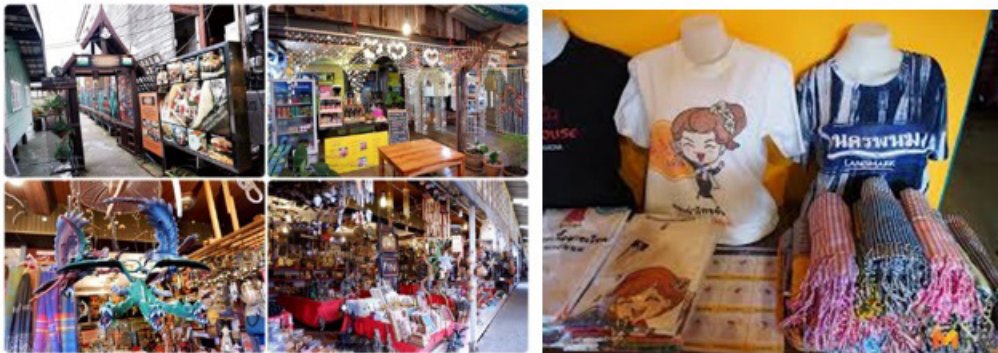
วิธีดำเนินการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ใช้วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง จำนวน 38 คน แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยว 10 คน 2) กลุ่มคนในชุมชนชาตุนม 14 คน และ 3) กลุ่มผู้นำชุมชนชาตุนมที่อยู่ในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อำเภอชาตุนม จังหวัดนครพนม จำนวน 14 คน รวมทั้งสิ้น 38 คน (อำเภอชาตุนม จังหวัดนครพนม, 2551)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data sources) และแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data sources) แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ : ได้แก่ ศึกษาค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมจากหน่วยงานต่าง ๆ องค์การที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลที่ได้จากหนังสือ บทความในวารสาร รายงานการประชุม สัมมนาวิชาการ บทความออนไลน์ รายงานการวิจัย บทความวิชาการ เป็นต้น ในด้านแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ อันเป็นข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากนักท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชนที่ทำงาน หรือที่อาศัยอยู่ทำธุรกิจบริเวณที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม และกลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมชาตุนม เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มดังกล่าวจำนวน 38 คน



ภาพที่ 5 ของที่ระลึกที่วางขายภายในแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระธาตุพนม

(ที่มา: www.google.photo.gallery)

1) การสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว

ข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบด้วย ด้านความสะดวกการเดินทาง ด้านความสะอาด ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการบริการข้อมูลการท่องเที่ยว ด้านสินค้าผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ด้านศักยภาพในการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

2) การสัมภาษณ์กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนธาตุพนม

กลุ่มคนที่อยู่ในชุมชนธาตุพนมที่ทำงานหรือที่อาศัยอยู่หรือทำธุรกิจบริเวณที่ตั้งของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยข้อความประกอบด้วย ชื่อ-สกุล ของผู้ให้สัมภาษณ์ ชื่อองค์กร ตำแหน่ง ประเภทการดำเนินกิจการ

ส่วนที่ 2 ศักยภาพและแนวทางการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มขึ้นมีลักษณะคำถามประกอบด้วย ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ความเหมาะสมของการให้บริการสถานที่ท่องเที่ยว ความเหมาะสมของการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยว ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวก ความเหมาะสมของกระบวนการให้บริการ สถานที่ท่องเที่ยว ความเหมาะสมของการจัดการด้านการเดินทาง ความเหมาะสมของการจัดการด้านข้อมูลการเดินทางความสะดวกในการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยว ปัญหาอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว สิ่งที่สนับสนุนช่วยเหลือการพัฒนาการท่องเที่ยว สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวในปัจจุบัน สิ่งที่ทางส่วนราชการควรปรับปรุงเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวและข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3) การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม

การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนในพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์โดยข้อความประกอบด้วย ชื่อ - สกุล ของผู้ตอบแบบสอบถาม ตำแหน่ง ประสบการณ์ในการดูแลหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม

ส่วนที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเพื่อเป็นการกระตุ้นดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เพิ่มมากขึ้น ข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ สำหรับกลุ่มผู้นำในชุมชนเหมือนแบบสัมภาษณ์ส่วนที่ 2 และในส่วนที่เพิ่มขึ้นมาประกอบด้วยผู้นำชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างไร และข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อใช้ในการปรับปรุงเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว

โดยตลอดการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์ได้ขออนุญาตทำการบันทึกเสียงของผู้ให้สัมภาษณ์และผู้ถูกสัมภาษณ์ โดยประเภทการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยเลือกใช้ คือ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งผู้สัมภาษณ์ได้กำหนดคำถามไว้ก่อนล่วงหน้าเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ (Interview Guide)

3. การพัฒนาและหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์หรือกลุ่มนักท่องเที่ยว สำหรับกลุ่มคนในชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชนชาตุนม ผู้วิจัยมีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์
2. กำหนดขอบเขตข้อคำถามของแบบสัมภาษณ์ โดยให้มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของงานวิจัยโดยทำการเรียงลำดับข้อคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ตามความเหมาะสม และแยกเป็นหมวดหมู่ตามแนวคิดของผู้วิจัย
3. สร้างแบบสัมภาษณ์ตามขอบเขตที่ได้ตั้งไว้และนำแบบสัมภาษณ์ไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสม ของเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์เป็นไปตามจุดประสงค์ของงานวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชน และกลุ่มผู้นำชุมชนชาตุนม ตามแบบสัมภาษณ์ ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นขณะสัมภาษณ์และสนทนากลุ่มเมื่อเก็บข้อมูลเสร็จแต่ละครั้งโดยผู้วิจัยจะทำการบันทึกข้อมูล โดยมีการจำแนกข้อมูลเป็นหัวข้อ เพื่อสะดวกในวิเคราะห์นำข้อมูลที่เรียบร้อยแล้วมาอ่านทบทวน ทำความเข้าใจกับข้อมูลมีการแยกประเด็นสาระออกเป็นหมวดหมู่แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วย การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำเสนอเชิงบรรยายสรุป

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เคยใช้บริการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์พระธาตุพนม จำนวน 38 คน ผลการศึกษสามารถสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการเพิ่มหรือดึงดูดนักท่องเที่ยวที่เดินทางมานมัสการพระธาตุพนม “จากกลุ่มนักท่องเที่ยว” ที่มาราบไหว้สักการองค์พระธาตุพนม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวน 10 คน แบ่งเป็นด้านต่าง ๆ ดังนี้ : ด้านการเดินทาง ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสภาพถนนที่เข้าพระธาตุพนม 4 เลนมีความเหมาะสม มีป้ายบอกทางชัดเจนและอยู่ในตำแหน่งที่เหมาะสม ด้านความสะอาดและการจัดการขยะ ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสถานที่ท่องเที่ยวมีความสะอาดดี การจัดวางที่ทิ้งขยะมีความเหมาะสม และถังขยะมีจำนวนเพียงพอสำหรับการใช้งาน ด้านความปลอดภัย ผลปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าความปลอดภัยในการเดินทางมาท่องเที่ยวกราบไหว้พระธาตุพนม มีความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว ผลปรากฏว่านักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสถานที่จอดรถยังไม่เพียงพอต่อนักท่องเที่ยวมากนัก และห้องสุขาสำหรับนักท่องเที่ยว ก็ยังไม่เพียงพอที่จะรองรับการใช้งานของนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลไหว้พระธาตุพนม ด้านอาหารและเครื่องดื่ม ปรากฏผลว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าจำนวนร้านอาหารและเครื่องดื่มมีจำนวนพอประมาณ ไม่มากหรือน้อยจนเกินไป ด้านการบริการการท่องเที่ยว นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำหรือให้ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวธาตุพนมยังมีไม่เพียงพอสำหรับการให้ข้อมูลในด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว และข้อมูลสารสนเทศหรือแผ่นพับที่มีข้อมูลเกี่ยวกับตำนาน/ประวัติความเป็นมาของพระธาตุพนมยังมีไม่มากและละเอียดพอ ด้านผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าสินค้าที่ระลึกมีรูปแบบที่หลากหลาย รองรับความต้องการของนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ด้านศักยภาพในการบริหารจัดการด้านการท่องเที่ยว ผลจากการสัมภาษณ์ปรากฏว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่ามีการจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวได้ในระดับหนึ่ง

2. ผลการวิเคราะห์ศักยภาพและแนวทางในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เพื่อเป็นการเพิ่มนักท่องเที่ยวพระธาตุพนม “จากกลุ่มคนในชุมชน” ธาตุพนม

1) ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มคนในชุมชนจำนวน 14 คน มีความเห็นว่า ควรมีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนมให้เป็นที่รู้จักแก่นักท่องเที่ยวให้มากกว่านี้ ควรมีการปรับภูมิทัศน์บริเวณรอบพระธาตุให้มีความสวยงาม ร่มรื่น น่าพักผ่อน โดยการปลูกต้นไม้เพิ่มเติม และควรมีการบริหารจัดการเรื่องการทิ้งขยะโดยมีจุดทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง และรณรงค์ให้นักท่องเที่ยวพร้อมทั้งพ่อค้าแม่ค้าที่ขายของบริเวณพระธาตุช่วยกันดูแลเรื่องความสะอาดของสถานที่ เนื่องจากพ่อค้าแม่ค้ามีจำนวนมาก โดยเฉพาะช่วงเทศกาลทำให้ชุมชนของดูไม่เป็นระเบียบ ไม่สวยงาม ควรมีกิจกรรมเพิ่มเติมเพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวใช้เวลาในสถานที่ท่องเที่ยวนานขึ้น เช่น กิจกรรมทางศาสนา กิจกรรมแข่งเรือ หรือกิจกรรมที่ดูมีเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่นนั้น ๆ ควรมีศูนย์ข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อให้นักท่องเที่ยวสามารถสอบถามข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการอำนวยความสะดวกด้านข้อมูลให้แก่

นักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ควรมีการเพิ่มมาตรการรักษาความปลอดภัยให้นักท่องเที่ยว โดยเฉพาะในช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก

2) ด้านความเหมาะสมของการตั้งราคาสินค้าและบริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยวพระธาตุพนม

ส่วนใหญ่กลุ่มคนในชุมชนมีความเห็นว่าสินค้าและบริการมีราคาถูก และมีความเหมาะสมอยู่แล้ว และในช่วงเทศกาลควรมีการควบคุมราคาสินค้าและของฝากไม่ให้แพงเกินไป เนื่องจากในช่วงเทศกาลไหว้พระธาตุพนมพ่อค้าแม่ค้ามีการปรับราคาสินค้าสูงเกินมาตรฐานและควรปรับปรุงเรื่องความหลากหลายของสินค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกเพิ่มมากขึ้นในการซื้อของฝาก

3) ด้านความเหมาะสมของการให้บริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยวพระธาตุพนม

ควรจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันเจ้าหน้าที่หรือบุคลากรของวัดพระธาตุพนมมีจำนวนน้อย เมื่อถึงช่วงเทศกาลจึงไม่สามารถดูแลนักท่องเที่ยวได้อย่างทั่วถึง ควรอบรมบุคลากรเกี่ยวกับจิตอาสาในการให้บริการและข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อนักท่องเที่ยว เนื่องจากปัจจุบันบุคลากรเหล่านี้ยังไม่สามารถตอบคำถามนักท่องเที่ยวได้อย่างชัดเจน การจัดโซนขายของควรมีความเป็นระเบียบมากกว่านี้ โดยการแยกโซนระหว่างร้านขายอาหาร ร้านขายของ และร้านดอกไม้ พร้อมทั้งดูแลรักษาเรื่องความสะอาด

3. ผลการวิเคราะห์การบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม จากการสัมภาษณ์ “กลุ่มผู้นำชุมชน” สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนม

ผู้นำชุมชนธาตุพนมให้สัมภาษณ์ว่า : แหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนมเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงและเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวอยู่แล้ว ซึ่งมีกิจกรรมทางศาสนาตลอดปีในการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาเยี่ยมชม แต่ทั้งนี้ยังต้องมีการพัฒนาและปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนมในหลายด้านเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยปัจจุบันกำลังปรับปรุงภูมิทัศน์หน้าวัดให้สวยงามเพื่อสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว และควรมีการดูแลรักษาสถานที่ และห้องน้ำให้สะอาดอยู่เสมอ ด้านสถานที่จอดรถควรมีการจัดระเบียบเพื่อให้สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้มากขึ้น นอกจากนี้ควรมีการปรับปรุงด้านการคมนาคม โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุนงบประมาณเพื่อการพัฒนาและขยายถนนที่เป็นเส้นทางในการเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวให้กว้างขึ้น เพื่อรองรับการเดินทางของนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาล

2) ความเหมาะสมของการตั้งราคาสินค้าและบริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

ราคาสินค้าโดยทั่วไปมีราคาไม่แพงและมีความเหมาะสมอยู่แล้ว ยกเว้นช่วงเทศกาลที่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวจำนวนมาก ทำให้มีพ่อค้าแม่ค้าบางกลุ่มฉวยโอกาสตั้งราคาสินค้าแพงเกินกว่าปกติ นอกจากนี้กลุ่มพ่อค้าและแม่ค้าที่ขายดอกไม้อยู่หน้าวัดมีพฤติกรรมยึดเยื้อดขายดอกไม้

ให้นักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวพระธาตุพนมเป็นครั้งแรก ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้ไม่ทราบว่าทางวัดพระธาตุพนมมีดอกไม้เพื่อบริการนักท่องเที่ยวฟรีอยู่แล้ว จึงควรมีการชี้แจงพ่อค้าแม่ค้าไม่ให้สร้างความรำคาญแก่นักท่องเที่ยว แต่ควรให้นักท่องเที่ยวเต็มใจซื้อสินค้าเอง

3) ความเหมาะสมของการให้บริการ ณ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวพระธาตุพนมด้วยความศรัทธาและการบริการของทางวัดมีความเหมาะสม อยู่แล้ว โดยมีดอกไม้เพื่อใช้ไหว้พระธาตุไว้บริการนักท่องเที่ยวตามแต่ศรัทธา มีบริการน้ำดื่มฟรี ประเด็นที่ควรปรับปรุงเพิ่มเติมคือ ควรมีศูนย์บริการข้อมูลให้นักท่องเที่ยว หรือมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นคอยให้บริการข้อมูลและตอบคำถามนักท่องเที่ยวในด้านสถานที่ท่องเที่ยว ร้านอาหาร ร้านของที่ระลึก และที่พักได้

4) ความเหมาะสมของการประชาสัมพันธ์สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

ไม่ได้เน้นด้านการประชาสัมพันธ์เท่าที่ควร แต่มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะช่วงเทศกาลสำคัญทางศาสนา อันเนื่องมาจากความเชื่อและความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หากมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มเติมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยควรช่วยสนับสนุนการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่ออินเทอร์เน็ตและจัดทำแผ่นพับหรือใบปลิวประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารตามแหล่งท่องเที่ยวบริเวณใกล้เคียงของจังหวัดนครพนมเพื่อแจกให้นักท่องเที่ยว

5) ความเหมาะสมของสิ่งอำนวยความสะดวก ณ สถานที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม

ส่วนใหญ่กลุ่มผู้มาชมชนเห็นว่าสิ่งอำนวยความสะดวกมีเพียงพอและเหมาะสมอยู่แล้ว ยกเว้นด้านห้องน้ำที่ควรปรับปรุงเรื่องความสะอาด และเรื่องการขายอาหารควรปรับปรุงให้ถูกสุขลักษณะมากกว่านี้ เนื่องจากปัจจุบันพ่อค้าแม่ค้าที่ขายอาหารตามซุ้ม รถเข็น หรือเตนท์ ดูไม่ถูกสุขลักษณะเท่าที่ควร ไม่สะอาด และไม่เป็นระเบียบ ควรจะมีการสร้างโรงอาหารเพื่อให้การขายอาหารของพ่อค้าแม่ค้าดูเป็นระเบียบ และยังสามารถรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มาในรูปแบบคณะทัวร์ได้อย่างเพียงพอ

6) ความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงเทศกาลไหว้พระธาตุพนม

ในช่วงเทศกาลมีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเดินทางมาท่องเที่ยว จึงควรมีการปรับปรุงเรื่องถนนโดยการขยายถนนจาก 2 เลน เป็น 4 เลน และควรมีการติดตั้งป้ายบอกทางทั้ง 2 ฝั่งถนนเพื่ออำนวยความสะดวกให้นักท่องเที่ยวที่มาจากต่างจังหวัด สถานที่จอดรถมีไม่เพียงพอต้องขอความร่วมมือภาคเอกชน เช่น โรงเรียนที่ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียง เปิดสถานที่เพื่อรองรับพื้นที่จอดรถให้นักท่องเที่ยว

7) การบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้จากการท่องเที่ยวพระธาตุพนม

ควรมีการจัดตั้งศูนย์ขายสินค้า OTOP ที่วัดพระธาตุพนม โดยให้คนในชุมชนเป็นผู้ขายสินค้าเอง แต่สินค้าต้องมีคุณภาพ มีความเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นนั้นและราคาเหมาะสม นอกจากนี้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง

เพื่อให้สินค้าเป็นที่รู้จักและเป็นโอกาสในการขยายช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้าได้ไม่ใช้ทำการประชาสัมพันธ์เฉพาะช่วงเทศกาลเท่านั้น

4. ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระธาตุพนม

จากการสัมภาษณ์กลุ่มนักท่องเที่ยว/ประชาชนในชุมชนพระธาตุพนม ที่ผ่านมาพบว่า ในด้านการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมมีปัญหาและอุปสรรคดังนี้ ปัญหา/อุปสรรคด้านค่าเช่าแผงร้านขายของและค่าบริการที่จอดรถในงานนมัสการพระธาตุพนมแพงเกินกว่าเหตุ การอำนวยความสะดวกของเจ้าหน้าที่ในด้านข้อมูลข่าวสารและการแต่งกายของแต่งกายของเจ้าหน้าที่ และนักท่องเที่ยวควรแสดงถึงเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ในด้านสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยว เช่น ห้องสุขา สถานที่จอดรถ ร้านอาหารในช่วงเทศกาลไหว้พระธาตุพนมควรมีการพัฒนาเพิ่มขึ้นให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้การบริการสืบค้นข้อมูลเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับตำนานประวัติความเป็นมาของพระธาตุพนมหรือบริการฟรี WiFi ที่ยังไม่สามารถสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวได้ร้อยเปอร์เซ็นต์

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 3 กลุ่ม ยังพบอีกว่ามีอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมโดยทั้งคนในชุมชนและผู้นำชุมชนเห็นว่า ไม่ได้รับการผลักดันจากภาครัฐอย่างจริงจังในด้านงบประมาณการพัฒนาและปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว อีกทั้งความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน วัด ภาครัฐ และภาคเอกชน ยังไม่มีความชัดเจนเท่าที่ควร หน่วยงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยช่วยสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์เพื่อเผยแพร่ข้อมูลทางวัฒนธรรมของแหล่งท่องเที่ยวพระธาตุพนมเป็นการส่งเสริมความศรัทธาของนักท่องเที่ยวให้อยากเดินทางมาท่องเที่ยวมากขึ้น ควรจัดเส้นทางเชื่อมโยง แหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ นักท่องเที่ยวมีจุดหมายในการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดนครพนม และแหล่งท่องเที่ยวในจังหวัดใกล้เคียงได้อย่างทั่วถึง และควรมีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมาให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของสถานที่ ความโบราณทางสถาปัตยกรรมและความเชื่อ เช่น พญานาค เป็นต้น เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว และมีการเชิญชวนให้ชาวต่างชาติสนใจในวัฒนธรรมไทย เพื่อเป็นการสร้างความประทับใจให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ และเกิดการประชาสัมพันธ์โดยการบอกต่อกันไป

อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง แนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ในครั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยตั้งแต่เรื่องของนโยบายในการพัฒนา

แหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงาน โดยที่หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้น ควรให้การติดตามดูแลทั้งเรื่องของงบประมาณสนับสนุน รวมทั้งการบริหารจัดการ เพื่อประเมินผลจากการดำเนินการพัฒนาด้านศักยภาพการท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมดังกล่าวว่าประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ รวมถึงควรมีการจัดอบรมให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนรอบพระธาตุพนมทั้ง 14 ชุมชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนาและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมอย่างยั่งยืน

ในการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของกลุ่มนักท่องเที่ยว กลุ่มคนในชุมชนและกลุ่มผู้นำชุมชน โดยภาพรวมพบว่าผู้ให้การสัมภาษณ์ทุกกลุ่มมีความพึงพอใจแต่ก็มีส่วนควรมีการพัฒนาและปรับปรุงในด้านต่าง ๆ ของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของพระธาตุพนมในด้านต่างๆ ดังนี้ ด้านการพัฒนาคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว ควรมีการปรับปรุงทัศนียภาพโดยรอบสถานที่ท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม ร่มรื่น ช่วยกันดูแลรักษาความสะอาดและมีการวางระบบรักษาความปลอดภัยให้แก่นักท่องเที่ยว ด้านการตั้งราคาสินค้า ควรมีการควบคุมราคาสินค้าให้มีความเหมาะสม และควรติดป้ายบอกราคาสินค้าทุกชิ้นให้ชัดเจน ด้านการให้บริการ ควรจัดตั้งศูนย์บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวและจัดระเบียบการขายสินค้าของพ่อค้าแม่ค้า ด้านการประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านสื่อต่าง ๆ เพิ่มขึ้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกในช่วง เทศกาลไหว้พระธาตุพนมควรมีการจัดพื้นที่จอดรถของนักท่องเที่ยว แยกออกจากพื้นที่ขายของของพ่อค้าแม่ค้า ให้มีความเป็นระเบียบ ดูแลความสะอาดของห้องน้ำและร้านอาหารให้ถูกสุขลักษณะ และควรเพิ่มสถานที่นั่งพักที่ร่มรื่น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ชัยวัช ทองอินทร์ (2549) เรื่องการวางแผนโลจิสติกส์สำหรับการท่องเที่ยวของประเทศ พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวจะต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกไว้คอยบริการ นักท่องเที่ยว เพื่อสร้างความประทับใจ เพิ่มระยะเวลาในการท่องเที่ยว และสร้างรายได้ให้กับแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ด้านกระบวนการให้บริการ ควรมีการจัดทำป้ายแนะนำขั้นตอนในการกราบไหว้ และเยี่ยมชมสถานที่ เพิ่มป้ายแสดงประวัติความเป็นมาของสถานที่ท่องเที่ยว และจัดไกด์ท้องถิ่นเพื่อให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยว ด้านการเดินทางควรปรับปรุงเรื่องสภาพถนนที่ใช้ในการเดินทาง รวมทั้งการจราจรในช่วงเทศกาล และเพิ่มป้ายบอกทางในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ด้านข้อมูลการเดินทางควรจัดตั้งศูนย์ให้บริการข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวมีป้ายบอกทางขนาดใหญ่ และหน่วยงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำแผนพับประชาสัมพันธ์เส้นทางการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยว ใกล้เคียงด้านการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ควรมีการติดตั้งตู้เอทีเอ็ม บริเวณใกล้แหล่งท่องเที่ยวตามความเหมาะสม ด้านการรองรับนักท่องเที่ยวช่วงเทศกาล สถานที่จอดรถยังมีไม่เพียงพอ และการจราจรติดขัด ควรมีการจัดการเพื่อส่งเสริมให้ชุมชนมีรายได้ โดยการสนับสนุนให้คนในชุมชนขายสินค้า OTOP ของฝากของที่ระลึก หรืออาหารพื้นเมือง เพื่อเพิ่มศักยภาพของชุมชนให้เข้มแข็งพึ่งตนเองได้

ด้านแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม ในปัจจุบัน พบว่า มีนักท่องเที่ยวเดินทางมาอย่างต่อเนื่อง ยกเว้นหน้าฝนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวน้อย ทั้งนี้ยังพบว่า มีอุปสรรคในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยทั้งคนในชุมชน และผู้นำชุมชนเห็นว่า ไม่ได้รับการผลักดันจากภาครัฐอย่างจริงจังในด้านงบประมาณการพัฒนา และปรับปรุงสถานที่ท่องเที่ยว อีกทั้งความร่วมมือระหว่างคนในชุมชน วัด ภาครัฐ และภาคเอกชนยังไม่มี ความชัดเจน และกิจกรรมต่าง ๆ ของแหล่งท่องเที่ยวไม่มีความดึงดูด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และ วรณวิษณีย์ ทองอินทรราช (2551) ในการนำหลักการจัดการโลจิสติกส์เข้ามา ประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยว พบว่า สถานที่ท่องเที่ยวเกาะล้านขาดกิจกรรมที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวทำให้นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เดินทางไปเข้าเย็นกลับ ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องควรให้ความสำคัญ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และเป็นการเพิ่มรายได้ ซึ่งควรให้ส่วนงานราชการอื่นมาช่วยกันหาหรือแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์พระธาตุพนมร่วมกัน แต่สิ่งที่สนับสนุนในการพัฒนาการท่องเที่ยว คือ ความเชื่อ ความศรัทธาในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ของนักท่องเที่ยวและความเป็นกันเองของคนในพื้นที่โดยสิ่งที่ ส่วนราชการควรปรับปรุงเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว ก็คือมีนโยบายในการสนับสนุนคนในชุมชนให้เข้าใจ และร่วมมือร่วมใจในการสร้างเอกลักษณ์ของท้องถิ่น จัดสรรงบประมาณมาพัฒนา แหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงาม และเพิ่มการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อต่าง ๆ ให้หลากหลายขึ้น ส่วนข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อใช้ในการปรับปรุงเพื่อเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยว โดยการจัดเส้นทางเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวหรือ จัดแพ็คเกจการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ รวมทั้งเพิ่มการจัดกิจกรรมที่โดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและมีหน่วยงานเพื่อมาให้ความรู้แก่คนในชุมชนในการพัฒนาสินค้าของฝากหรือของที่ระลึกของท้องถิ่นให้มีความเป็นเอกลักษณ์

ข้อเสนอแนะ

1) ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าหน่วยงานภาครัฐ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ในการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนม ควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนาการท่องเที่ยวของชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ โดยตั้งแต่เรื่องของ นโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงานโดยที่หน่วยงานภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นควรให้การติดตามดูแลทั้งเรื่องของงบประมาณสนับสนุน รวมทั้งการบริหารจัดการ เพื่อประเมินผลจากการดำเนินการพัฒนาด้านศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ดังกล่าวว่าประสบความสำเร็จตามที่ตั้งเป้าหมายไว้หรือไม่ รวมถึงควรมีการจัดอบรมให้แก่คนในชุมชน เพื่อให้คนในชุมชนรอบพระธาตุพนมทั้ง 14 ชุมชน ได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการพัฒนา

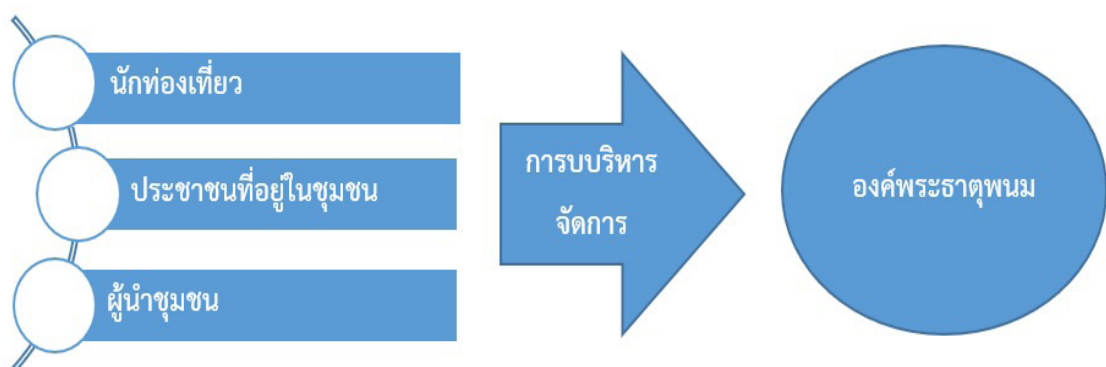
และการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมพระธาตุพนมอย่างยั่งยืน เนื่องจากปัจจุบันนั้นปัญหาหลักในเรื่องของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องของงบประมาณที่ใช้ในการซ่อมแซมพัฒนา หากงบประมาณมีจำกัดการพัฒนาอาจดำเนินไปอย่างไม่ต่อเนื่องและส่งผลให้เกิดปัญหาในด้านการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมตามมา

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการขยายจากระดับชุมชนธาตุพนม 14 หมู่บ้าน มาเป็นระดับอำเภอ และระดับจังหวัด เพื่อเป็นการขยายฐานข้อมูลในเรื่องการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดนครพนม ให้เข้าสู่กลุ่มนักท่องเที่ยว “สายมู” อย่างทั่วถึงกัน

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยเรื่องแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม กรณีศึกษา : พระธาตุพนม อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม ผู้วิจัยมองถึงหน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับฐานรากที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพระธาตุพนม โดยหน่วยงานดังกล่าวควรมีการส่งเสริมและสนับสนุน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรับรู้การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ตั้งแต่เรื่องนโยบายในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมตลอดจนขั้นตอนการดำเนินงาน โดยที่หน่วยงานภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องนั้นควรให้การติดตามดูแลทั้งเรื่องของงบประมาณสนับสนุน รวมทั้งการบริหารจัดการ เพื่อประเมินผลจากการดำเนินการพัฒนาด้านศักยภาพการบริหารจัดการการท่องเที่ยวในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมธาตุพนม ดังภาพ 6



ภาพที่ 6 องค์ความรู้ใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ. 2554 – 2559. สืบค้นเมื่อ 15 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.pdf.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) สำนักงานนครพนม. (2566). “งานนมัสการองค์พระธาตุพนม” ประจำปี 2566 เทศบาลตำบลธาตุพนม. เอกสารเผยแพร่ข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พระธาตุพนม. สืบค้นเมื่อ 19 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.research.html>.
- ชัยรัช ทองอินทร์. (2549). กระบวนทัศน์ของการจัดการโลจิสติกส์สำหรับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวไทย. สืบค้นเมื่อ 16 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก http://www.siamzip.com/tlog/components/com_booklibrary/ebooks
- ทวีศักดิ์ เทพพิทักษ์ และ วรณวิษณีย์ ทองอินทราช. (2551). บทบาทของการจัดการโลจิสติกส์และการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหมู่เกาะล้านอย่างยั่งยืน. สืบค้นเมื่อ 17 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.thailog.org/th/research.html?task=view&id=132&catid=117180>
- อำเภอธาตุพนม จังหวัดนครพนม. (2551). พระธาตุพนม. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.thatpranom.com/phathatphanom.php>
- บัญชา พงษ์พานิช. (20 ตุลาคม 2555). เปิดกรุธาตุพนมบูชาพุทธชยันตี. ไทยรัฐฉบับพิมพ์. สักุ๊ปหน้า 1.
- บ้านมหา ดอทคอม. (2552). เชิญเที่ยวงานนมัสการพระธาตุพนม. สืบค้นเมื่อ 18 มกราคม พ.ศ. 2566, จาก <http://www.banmaha.com/community/thread9238.html>
- ปิยวรรณ คงประเสริฐ. (2551). การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.